

NOW

IMPRESUM

SADRŽAJ

UVODNI ČLANAK	03	ZERO WASTE	12
FAIROSENE	04	PREKRIVANJE TLA	14
KLIMAVOLKSBEGEHREN	05	ŠPARAJ PAPIR!	15
AUTONOMNA VOŽNJA	06	MOJI KLIMATSKI GRIHI:	16
NEMA RIBICE	08	RECEPT	17
OPROSTI MI Božë	09	JEDAN SAT U LOZI	18
„TEAM BUDUĆNOST“	10	RJEČNIK	19

Vlasnik i izdavač

HAK. Hrvatski akademski klub
Schwindgasse 14/4 1040 Beč

Tel: 0043 (0)1 - 504 63 54
Fax: 0043 (0)1 - 504 63 5w4 9
E-mail: info@hakovci.org

Glavni urednik

Konstantin Vlašić
novi.glas@hakovci.org

Suradnici

Vera Buranits
Elektrikeri
Maria Kornfeind
Christian Pavitschitz
Martina Špiranec
Florian Wagner
Alex Wukovits
Dorotea Zeichmann

Slike

Patrick Bantsich
Vera Buranits
Diana Jurkovits
Karl Knor
Christian Pavitschitz
Florian Wagner
Alex Wukovits

Lektorat

Tereza Grandits

Cover i layout

Nikola Znaor

Tisk

PRINT & SMILE Agentur für
Printconsulting OG
Fliedergasse 45/ Siedl
2601 Eggendorf

Gefördert aus den Mitteln der
Volksgruppenförderung
des Bundeskanzleramtes

UVODNE RIČI

Prijedlog za spasenje svita.

Dost je posla na rastu ekonomije, ti procenti nikomu od nas nisu na hasan. Ćemo pretisnuti na pauzu – kot kad si gledamo na youtube-u video, a znamo kako ide dalje. Do kraja gledati ne moramo. Ada **pauza!**

Svaki od nas ostavlja laptop i handy na djelatnom mjestu. Iznajmi si kade mali stanić na morju ili samo apartman – i svisno klikni na pauzu. Morje neće prestati poslom simo i tamo, naravno i natura ne. Ali pauza je važna za naš prinos ovom svitu. Dok se mi dalje ne skrbimo za ekonomski rast, će se priroda samo od sebe skrbiti za takozvani trajni ili održivi rast – jer ekonomično ta nikako nije za dostignut. To je farsa. Ti, ja, mi svi, ćemo gledati morje, dati stabaljem mir, znamda ćemo malo pomoći – i jedno ili drugo posaditi – svaki od nas. Zelenje će predjelati naše ispušene pline, a mi ćemo ih samo već za to ispuhnuti, da se gibljemo na morje. Naviknuti ćemo se na život u pauzi. A znate ča? Vidić će nam se. I tako ćemo polako pozabiti to samoumorstvo za ekonomski rast.

Ako ti se **prijedlog vidi**, preporučam ti daljnje i dosta teoretične tekste o temi «degrowth» - ada nerast. Ili odrast?

Ako ti se ov **prijedlog pauze ne vidi**, ti ov Novi glas nudja zbirku drugih stvari, ke ti razlažu aktualnu klimatsku krizu. A da ti bude laglje izraziti se, smo ovomu izdanju dodali mali gradiščansko-hrvatski **CO2-rječnik** (str. 19).

Kad sam počeo sastavljati ovo izdanje, mi nije bilo jasno iz kih područjev će dostati članke, neki od njih i vrlo stručni! A ako se malo pazi, se vrijeda vidi da jedan dio prijateljic i prijateljev aktivno na tom djelu, da se čuva okoliš. Je li ide sada za **život bez otpadov** ili pišu znanstveno o **autonomnoj vožnji**, je li ide za neprestalnu vožnju biciklom ili kako se baviti umiranjem vrsti na muzikalni način.

Iako ovo izdanje prstom na tebe kaže kot **klimatski grišnik**, se ne smi zabiti, da se situacija neće samo poboljšati, kad kupuješ second-hand modu ili uopće prestaneš letiti avionom. Pitanje je pred svim političko. Kako daleko ćedu se pri-

jedlogi stranak za klimatsku krizu i realizirati, se barem u hipcu pisanja ovih redov ne more očijeniti. Politički pritisak se ali more povećati na primjer potpisom za jednu ili drugu peticiju – ili još bolje aktivizmom. **Petki su za budućnost.**

K zadnjoj točki ovoga uvoda. **Karl Knor**, direktor osnovne škole u Novoj Gori, mi je poslao ov super foto. Dvojezična osnovna škola Nova Gora je sudjelivala pri naticanju „Cvatuće ceste“ u okviru Europskoga tajedna mobilnosti. Skupa s umjetnikom Erichom Novoselom su dica pomoljala kus ceste pred školom i čuvarnicom, da senzibiliziraju ljude (i sebe) za čuvanje klime i je motiviraju, da već puti idu piše. Dalje tako! **Cvijeće je lipše nego asfalt.** Tim se bavi i članak o zapečaćenju (str.14).

Apropos ekonomski rast. **Uplati članarinu i abo!** Hvala u ime HAK-a.

Konstantin

FAIROSENE

Fairosene je europska gradjanska inicijativa stvorena od grupe neovisnih študentov.

Glavni cilj je, da se u Europskoj uniji ukinu iznimke plaćanja poreza na kerozin.

Emisije CO₂, prouzrokovane kroz letne unutar Europske unije, su se u zadnjih 5 ljet za 26,3% povišile.

U 2018. ljetu su te emisije narasle za 4,9%, na 67,5 miliona tonov CO₂, ča je skoro toliko kot cijeli Portugal emitira za ljetno dan (72,5 miliona tonov CO₂ u 2016. ljetu).

Iako ovi broj alarmiraju, se u Europskoj uniji čene za letenje držu umjetno niske. Najpogibeljnija vrsta transporta za našu klimu profitira od neopravdanih, nepoštenih i škodljivih iznimkov plaćanja poreza:

- Zrakoplovne kompanije ne plaćaju porez na gorivo u Europskoj uniji, dok druge zemlje (na primjer Saudijska Arabija) imaju porez na gorivo za domaćelete.

- Ne plaća se PDV (MwSt) na internacionalne aviokarte.

Doba je, da se ukine ovo apsurdno olakšanje poreza i da se investira dohodak iz tih porezov u željezničku infrastrukturu Europe.

Gradjanska inicijativa triba 1 milion potpisov i se more potpisati još do maja 2020. ljeta. Daljnje informacije morete najti ovde:

www.fairosene.eu

Iznimka plaćanja poreza na kerozin pelja do:

distorcije konkurenčije – neiskrene konkurenčije, jer olakšanje poreza znači, da ljudi dobiju pinezni poticaj, da bi već letili umjesto koristili vlak, jer za željeznicu ne postoji takova olakšanja poreza, iako je „zeleniji“ način transporta.

nepostojanja poticaja za zrakoplovne kompanije, da bi smanjile svoje CO₂ emisije, jer ekološ-

ko prikladnije alternative su draže od kerozina.

manjkanja 8 milijardov evrov iz porezov, ke bi se moglo investirati u prijelaz u mobilnost slobodna od ugljika.

klimatske nepravičnosti: letenje je jur sada odgovorno za najmanje 5% svih od čovika prouzrokovanih klimatskih promjenov. Europska unija mora podupirati zelenu mobilnost, a ne poticati tu vrst transporta, ka producira najveć CO₂.

socijalne nepravičnosti: gradjani Europske unije uglavnom plaćaju u prosjeku 48 centov poreza na litar goriva, ako punu svoj auto, a samo manjina gradjanov leti.

Zač je potrebno, da se počne djelovanje na europskoj razini?

Na svitskoj razini se jur desetljeća raspravlja, ali do sada nisu implementirane nikakove efijentne mjere, da bi se smanjile emisije letenja.

Europske države su zabrinute, da bi nacionalne mjere, ke bi ukinule ova olakšanja poreza, smanjile konkurentnu spodobnost svojih aerodromov i zrakoplovnih kompanijov.

Europska gradjanska inicijativa „fairosene“ potribuje konac privilegov letenja. To znači, da se upela porez na kerozin za lete unutar Europske Unije.

Predlog ove inicijative:

- Europska Unija neka investira sve dohotke ovega poreza u ekološki prikladnije vrsti mobilnosti (pred svim željeznice) i u istraživanje kot i razvitiak mobilnosti slobodna od ugljika.
- Olakšanje poreza se neka održi za lete do i od otoka, ali samo za one otroke, ki nisu povezani

s kontinentalnom Europom na nijedan drugi način transporta izvan letenja.

- Podržava se regresivni porez na gorivo za letenje, ča znači, da bi se porez smanjio čim duži je let.

Kako se more potpisati?

Potpisati se more svaki državljan Europske unije. U Austriji se smi jur od starosti od 16 ljet potpisati.

Za potpisivanje potreban je broj putovnice/pasoša ili osobne iskaznice. To valja kot dokaz, da se ne bi većkrat potpisalo.

Popisati se more online pod www.fairosene.eu.

Rječnik (vidi i str. 19):

CO₂ emisije – CO₂ Emissionen
eficijentno, učinkovito – effizient
ekološki prikidan – umweltfreundlich
iznimke plaćanja poreza – Steuerausnahmen
klimatska pravičnost – Klimagerechtigkeit
klimatska nepravičnost – Klimaungerechtigkeit
mjere – Maßnahmen
olakšanje poreza – Steuererleichterung
porez – Steuer
PDV – Mehrwertsteuer
pinezni poticaj – finanzieller Anreiz
porez na gorivo – Treibstoffsteuer/Mineralölsteuer
slobodno od ugljika – kohlenstofffrei
socijalna pravičnost – soziale Gerechtigkeit
socijalna nepravičnost – soziale Ungerechtigkeit
staklenički plin – Treibhausgas
zrakoplovne kompanije – Fluggesellschaften
željeznična – Eisenbahn

Izvor: www.fairosene.eu
prijevod: Maria Kornfeind

KLIMAVOLKSBEGEHREN

NAJVAŽNIJI POTPIS TVOJEGA ŽITKA!

Klimavolksbegehren – najvažniji potpis tvojega žitka!

Jur sada osjetimo posljedice klimatske krize. Naši ledenjaci skrsnu, naša polja i naše loze se sušu, a vrućina nas sve opterećeće. Moramo Austriju braniti od stroškov u višini od milijardov evrov, umiranja vrsti i opasnosti za naše zdravlje! Naša dica si zasluzu domovinu, u koj je vrdno živiti. Zato potribuju pokretači gradjanske inicijative promjene u (ustavnom) pravu, ke omogućuju zaštitu klime na svi područji.

1. Omogućiti budućnost: Zaštita klime u ustavu!

Kod svakoga novoga prava i kod svake nove odredbe se mora premisljavati o budućnosti. To moremo samo dostignuti, ako se u ustavu zajamči zaštita klime i prekid korišćenja ulja, ugljena i plina.

2. Osigurati budućnost: Prekid stakleničkih plinov, ki su škodljivi za klimu!

Austria mora do 2030. ljeta smanjiti emitiranje stakleničkih plinov, ki su škodljivi za klimu, na polovicu, a do 2040. ljeta mora biti klimaneutralna. Okvir za to mora stvoriti obavezno CO2-pravo

za državu, zemlje, općine i sektore.

3. Podupirati budućnost: Nagraditi zaštitu klime i nikoga ne zaustaviti!

Klimatski povoljno djelovanje se mora nagraditi. Zato moraju porezi i podupiranja nastati spremni za budućnost. Da bi se austrijanskomu stanovništvu olakšalo, morao bi se isplatiti pošteni bonus za klimu.

4. Oblikovati budućnost: Promet i energija moraju postati održivi!

Zahtijevamo od politike, da će djela – za našu budućnost i tu dojdutih generacija. Zato smo naše zahtjeve izdjelali sa stručnjaki klimatskih znanosti, dobrotoljnih organizacija, ke se bavu zaštitom prirode i drugih organizacija. Naši zahtjevi nisu najmanji postojeći skupni nazivnik, nego jasno pokazuju, ke korake tribamo za hrabru politiku klime u Austriji.

Daljnje informacije morete najti na www.klimavolksbegehren.at

Kade morete potpisati?

Potpisati morete na svakom općinskom uredu,

magistratu ili magistratskom kotarskom uredu. Online se more potpisati pomoću mobitela ili gradjanske karte.

Potpisati more svaki austrijanski državljan, ki je 16 ljet star.

Rječnik (vidi i str. 19):

klimatski povoljno – klimafreundlich
najmanji skupni nazivnik – kleinster gemeinsamer Nenner

održivo – nachhaltig

pravo – Recht

staklenički plini – Treibhausgase
ugljikov oksid – CO₂, Kohlendioxyd, Kohlenstoff-dioxyd,

umiranje vrsti – Artensterben

ustav – Verfassung

ustavno pravo – Verfassungsrecht

klimatske znanosti – Klimawissenschaften

Izvor: www.klimavolksbegehren.at

Prijevod: Maria Kornfeind

AUTONOMNA VOŽNJA NA CESTI I NA PRUGA

Institut za istraživanje budućnosti sa sidištem u Frankfurtu je identificirala *autonomnu vožnju* i kot (sub-)trend u sklopu megatrenda *mobilnost*. U budućnosti bi se automobili i vlaki vozili bez vozača i bi morali reagirati na promet i okolnost bez pomoći čovjeka. Velike američke firme kot Waymo (sestra od Google) ili Uber istražuju autonomne automobile na cesta jur nekoliko ljet. Ali sada kanu i Austrija i Madjarska podupirati istraživanje autonomne vožnje.

Odredba ministra za promet, inovaciju i tehnologiju o automatiziranoj vožnji

U Austriji je ministar za promet, inovaciju i tehnologiju 2016. odredio pravila za testiranje automatiziranih ili autonomnih vozila na javni cesta (Automatisiertes Fahren Verordnung). Pravni stručnjaci, kot prof. Konrad Lachmayer od sveučilišća *Sigmund Freud*, imaju velike pravne dvojbe u vezi s ovom odredbom i nje ostvarenjem. On je uvjeren, da je ova odredba protiv ustava Republike Austrije. Jednu odredbu izdaje odgovarajući savezni ministar ili ministar nadležnoga odjela. Ona samo razjašnjava zakone, ali je ne more preminiti. Odredba o automatiziranoj vožnji kritizirana je, jer ima mnogo formalnih i pravnih nedostatkov. Klauzula, da sve formulacije valjavu za muže, žene i ostale, se nalazi na neobičnom mjestu nasred teksta. Prof. Lachmayer je rekao, da je to netipična pozicija za takovu formulu. To kaže, da je ovu odredbu negdo napisao/la, ki/ka nije rutinirana u pisanju odredbovi i da nigdor drugi već nije pogledao. Ovo je primjer za formalan nedostatak.

Pravni nedostatki ali imaju potencijal, da su vrlo opasni. Odredba sadržava propise, ke opisuju dalekosežne iznimke od zakona o motornoj vožnji (Kraftfahrzeuggesetz). Oni propisi dijelom proturječu drugim zakonom. Na primjer se kroz ovu odredbu moraju policijski propisi u cestnom redu (Straßenverkehrsordnung), ki potribuju, da vozači poštuju sve prometne propise, upotrijevljati na autonomna vozila. Ali kako bi policajac kaštigao autonomno vozilo? Osim toga se mora u tumačenju zakonov premisliti, kako je zakon bio mišljen, kad se je napisao. A nevjerojatno je, da je u formulaciji zakona o motornoj vožnji, ki se je napisao u izvornom obliku 1967., rič "vozač" uključila i autonomne sisteme.

Nadalje su u odredbi formulirani propisi za autonomne vožnje za testiranje. Oni su prilagođeni određenim tipom vozil i nabrajaju samo autonomne minibuse, vojna vozila i pomoćne sisteme za automatsku promjenu trake (Spur-

wechselassistent). Da je moguće testirati vozila na javni cesta, mora se dovršiti određeni broj testnih kilometrov na nejavni cesta ili kroz simulaciju. Broj određenih kilometrov se razlikuje u svakom slučaju. Ograničenje na točno ove tipe vozil i različni broj testnih kilometrov činu se proizvoljno (willkürlich). Načelo jednakosti ali ne dopušta proizvoljno nejednako postupanje. Polag člankov u medija se je izbor testnih slučajev adaptirao na želje vojske i dvih znanstvenih istraživačkih institutov.

ZalaZONE u Zalaegerszegu

U madjarskom Zalaegerszegu su pred kratkim otvorili takozvani ZalaZONE, centar za istraživanje i testiranje autonomnih automobilov. Otvaranje ove institucije je bilo kratko u naši medija, jer je premjer Madjarske Viktor Orbán razložio nenazočnost ondašnjega austrijskoga ministra za promet, inovacije i tehnologiju Norberta Hofera, da u Austriji vlada „izvanredna lovačka sezona“. Mislio je političke turbulencije u vezi s takozvanom Ibiza-aferom.

Polag Orbana Madjarska već ne kani biti samo lokacija za proizvodne linije (zvećega njemačkih) proizvodjačev automobilov. S ovim projektom kanu nastati inovatori na području autonomne vožnje. Infrastruktura za testiranje u ZalaZONE je fantastična. Nudjaju se ceste s različnim pokrovom: Perfektan asfalt, ali i ceste sa šodrom da se more i testirati pod neoptimalnim uvjeti. Nadalje se onde nalazu ceste s padom, gradske ceste kot i autoseste.

Perfektni uvjeti za onih 650 firmov, ki se bavu s automobili i automobilskom tehnikom. Bosch Kft i AVL Autokut, madjarske kćere njemačkih odnosno austrijskih firmov, priključili su se ovom projektu. Biti će interesantno, kako će se razvijati ov projekt. Orbán vidi ov projekt i kot dio svojega cilja osiguranja identiteta i granic. Kako autonomna vožnja more doprinesti ovomu cilju se ne zna. Ali sigurno je: Ovo je jedan od Orbánovih prestižnih projektovi.
www.zalazone.hu/en/

Open Rail Lab u Borti

Autonomna vožnja nije samo interesantna za automobile. Pomoću autonomnih željezničkih vozila je moguće oživiti željeznički regionalni promet. U zadnji ljeti su na nekoliki regionalni željeznički linija u Austriji ukinuli željeznički promet za osobe, jer poslovanje već nije bilo ekonomsko. Bilo je premalo putnikov, jer takt i trajanje vožnje nisu bili atraktivni. Klasičan želje-

znički promet na ovi linija se već nikad neće moći ostvariti.

Dizanje takta odvisi od broja putnikov. U svakoj željezničkoj vožnji i putnici financiraju plaću vozača, tako mora biti neki određeni broj putnikov u željezničkih vožnji, inače nije moguće gospodarski pogon. Ali broj potencijalnih putnikov na regionalni liniji je uglavnom prenizak, da bi se je moglo napuniti svako željezničko vozilo standardne veličine, ako je takt visok. Ako takt ostaje nizak, putovanje vlakom ostaje neatraktivno. Atraktivnost također trpi zbog toga što vozilo mora postati u svakoj štaciji, to produžuje vreme putovanja. Ali ako ne postaje vozilo u svakoj štaciji se i ne more iskoristiti kapacitet vozila. Osim toga, mnoge regionalne linije se moraju tehnički adaptirati, zato što nisu elektrificirane. Pogon s dizelskim vozilima postaje sve neekonomičniji zbog stalnoga dizanja cijene dizela. Elektrificiranje linije vezano je s visokimi troškima. Zbog niskoga broja putnikov, takove adaptacije se ne obavljuju. Istdobro broj putnikov nikad neće biti viši, ako se ne investira u ponudu boljih produktova. Dilema! I u Borti su željeznički promet za osobe ukinuli zbog niskoga broja putnikov na ruti prema Friedbergu i dalje u Beč. Put od Borte do Beča traja tri ure. S autom se vozi jednu uru i trideset minuta. Javni autobus se vozi otprilike dvi ure, ipak malo brže nego vlak prije. Ako se kani koristiti javni prijevoz nije alternativa busu. U pogledu na komfort mnogi putnici bi rado koristili vlak namjesto autobusa. Ako se ali kani ponovo omogućiti željeznički promet ove i sličnih regionalnih linijama, evolucijski korak neće biti dovoljan. Mora se najti revolucionarni pristup!

U Borti će se istraživati i testirati novi sistem željezničkoga prometa u okviru projekta Open Rail Lab. Ta sistem bi mogao riješiti dilema, ki se je opisao prije. Autonomna željeznička vozila bez vozača s novimi pogoni imaju potencijal za oživljavanje regionalnih željezničkih linijama, na ki su ukinuli promet za osobe. Namjesto velikoga željezničkoga vozila koristilo bi se nekoliko manjih željezničkih vozila. Kompaktna vozila ne bi stajala u svakoj štaciji. Tako je moguće dizati takt i u isto vreme smanjiti vreme putovanja. I zato što ova vozila ne bi imala vozača, vozilo more biti manje. Napredak ovoga projekta je trpio pod krizom vlade. Neke važne odluke aktualna prelazna vlada kani prepustiti novoj vlade.
www.openraillab.atw

Florian Wagner

Nema ribice

*Pluje, pluje ribica u ulji
Srce moje se zaškuri*

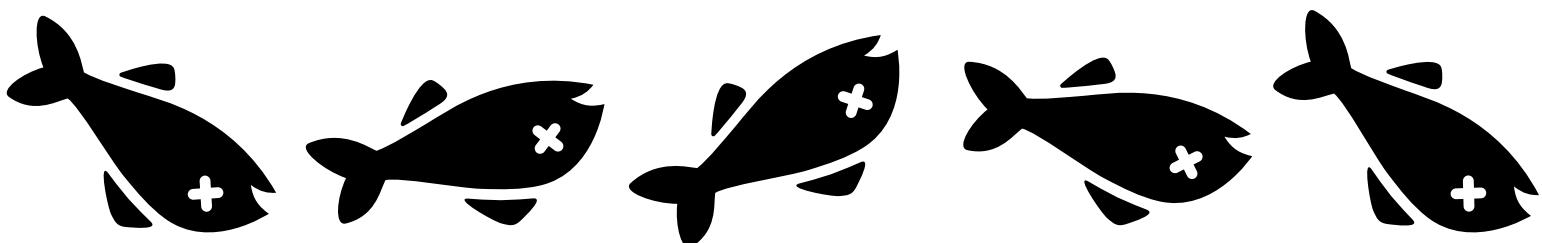
*Mama, mama ča je vo?
Zač va riba spi?
Zač ona već ne pluje?
Smo ju mi umorili?*

*Dite moje, poslušaj me
Ti nimaš niš s tim
Krivi su ti bogati ljudi, oni su ju umorili
Krivi su ti bogati ljudi, oni su ju umorili*

*Nema ribice
Nema ribice
Nema ribice
Nema ribice, u črnom pijesku zaspala je!*

*Mama sada poslušaj ti
Krivi tomu smo samo mi
Stejlu smo joj naredili a oni su ju pokrli
Stejlu smo joj naredili a oni su ju pokrli*

Elektrikeri

Oprosti mi Bože

*Oprosti mi Bože,
da sam u toku svojega žitka
zagadio okoliš.*

*Škodu ku sam prouzrokovao
već ne morem popraviti,
jer tako dugo već neću živiti.*

*Oprosti mi Bože,
kad sam ničio živine i drugo stvorenje,
već nisam vridan da se zovem tvoje stvorenje
a još manje sam stvoren na tvoj kip ili tvoju spodob
ili su nas samo pokusili uvjeriti o tom?*

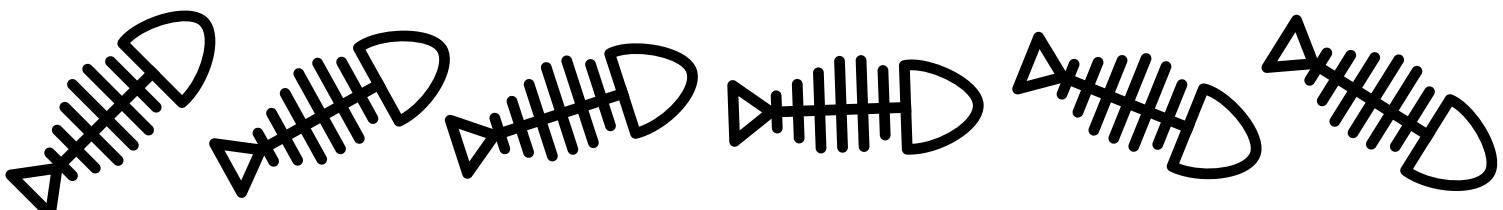
*Oprosti mi Bože,
da ču ostaviti ovakov svit
mojim unukom i budućim generacijam.*

*Bio bi sričan ako bi smio
cijeli žitak popravljati učinjenu škodu.*

*Primi me kot slugu tvoga,
ki služi Tebi, okolišu i bližnjemu svojemu.*

Amen.

Dorotea Zeichmann, u septembru 2019.

„TEAM BUDUĆNOST“

SVAKI POJEDINI PRINOS JE VAŽAN ZA BUDUĆI KVALITET NAŠEGA ŽIVOTA

Otkad sam školar jur treniram biciklom, ča je i do dana današnjega ostalo dio moje života. Moj svakidanji trening počnem apsolvirati veljek na putu u djelo, tako si moram svoje slobodno vrime bolje zadiliti, a ča je još važnije: to je jedan mali prinos za spasenje klime. Zvana toga činim još i druge malenkosti, kotno da ne jím mesa ili da kupujem piće u stakleni floša od prodrštofskoga cifonera, ki je pak već puti more upotribiti. Čini se, da se politika širom svita još ne giblje, ali ako „veliki“ jur ne napreduju kod spasenja klime, onda je važno, da svaki pojedini ča doprinese. Jur oko 50 ljet dugo čujemo o pogibeli, u koj se naš svit nahaja, a sada jur i čutimo negativne posljedice na vlaščoj koži. Najkašnje sada bi tribali posluhnuti na stručnjake. To smo slijedećim generacijam dužni, jer nam je zdrav svit bio darovan, a mi smo ga jur vrlo uškodili i nismo poštovali ov velik dar!

Moj dan se počne s 35 kilometrov dugim biciklanjem u djelo, a i najzad se vozim, ako je moguće. Čistu lipu pratež si naredim za djelo a i tuširati se smim onde. Ako imam kadakoč neki termin, kamo se ne morem odvesti biciklom (to je otprilike jednoč u tajednu), deponiram si u djelu priči auto i svu svoju pratež. Ljeta dugo jur znamo i čujemo za minjanje klime, zato moramo i malenkosti preminiti u našem životu i ne biti prelijeni.

Do sada mi je jako lipo voziti se i gledati kako sunce izlazi ili zalazi. To je meni mrvu kot odmor i lip ritual. A na drugoj strani je lipo voziti se domom i znama mrvu hektičan dan za manom ostaviti, još mrvu premišljavati i nove ideje probirati. Počeo sam s tim pred trimi ljeti i nastavio sam i u zimskoj dobi u januaru i februaru 2018., kad je bilo mrsko vrime i škuro. Kotači mojega bicikla su uski, ceste fuske a avtovozači čuda puti ne pazu i prefriško mimo letu s oko 120 km/h i s premalim razmakom. Ali ja se ne dam tako lako „ausbremsat“.

Moj tip za sve početnike: Nute se dobro oblići, ne zabite rubac za vrat a i šljem i naprtnjaču ne, a i svicu su važne. Hasnujte pute za biciklanje, ako postoju, i tuš u firmi. To je jako ugodno, ne samo

za vas, nego kasnije i za kolege ;)

Ako ide za budućnost klime, je jedna druga točka za mene moj privatni konzum: Pazim da ne preveć kupujem i ništa ča nije neophodno potrebno. Važno je i kade se stvari načinjavaju - na primjer, da nije sve iz Kine ili da je jilo iz bliže okolice. Svenek s prstom na druge dijele svita kazati, da su oni najvećim dijelom krivi klima-katastrofi i čuda gorji nego mi, ne broji, ako se u Europi kupuje ta cijeli onde produciran "kljumpert". Jer ako se broji potrošak energije na peršonu su Europejci čuda gorji nego Kinezi, a onde se još čuda čega proizvodi za druge kontinente kot na primjer za Ameriku.

Koč-toč i ja vozim kratke pute autom i kadakoč se i u familiji ne dogovorimo dobro, ča se tiče skupne vožnje, ali trsimo se, da reduciramo kilometre s auto četiri od deset putov, ke vozimo autom, kraći od pet kilometrov. Mislim to nije potrebno i da mi svi moremo čuda ča udjelati na

našem malom svitu, ča ima posljedice za „veliki svit“. Na primjer ne voziti toliko puti kratke pute autom i ne hititi toliko svega, ča bi se još moglo hasnovati.

Ovdje ide za veći kvalitet života u budućnosti, jer se ne more riješiti svaki problem, ki je preminjena klima prouzrokovala, na primjer s instalacijom nove klimatizacije. To je kao puljiti vodu loncem iz utloga broda namjesto pametno štupati škulje, kroz ke voda nutardoje.

Da ovo sve bude zaistinu uspješno, morali bi pravoda poglavari minjati velike strukture, namjesto, da se izgovaraju i zataknu njevu „glavu va pijesak“ pak tako dalje živu kot u prošli ljeti. Sigurno ne!

PS: Za firme i gospodarstvo bi isto bilo bolje, ako su djelači kroz šport samo rijetkokrat na bolovanju i su bolje raspoloženi na djelu.

Christian Pavitschitz

kipić: „Dobro jutro Vulkaprodrštof!“

ZERO WASTE – ŽIVITI BEZ OTPADOV

Zero Waste – Pojam, ki se dan danas po svim medija vidi i čuje. Većina, ka se bavi ovim, su študenti i mlađi. Ali ča je to zapravo Zero Waste - o čemu je govor?

U hrvatski jezik prevodjeno bi Zero Waste značilo „nula otpada“. Osnovna misao ovoga načina života je, da se čuva okoliš i da se svaki pojedini malo jače trsi, da načini manje otpadov nego do sada. Pokidob našem svitu ne ide dobro i se stalno o novi prirodni katastrofa čuje, se sve već ljudi bavi okolišem.

Ako kaniš živiti bez otpadov (Zero Waste) onda je cilj, da ne hasnuće jednokratni plastik (slamčice, pehare, plastični pribor za jelo, itd.) i da se ne sve odmah hiti nego, da se dugovanja većkrat koristi. To pelja do toga, da se opet hasnuju suknjeni rupčaci ili da ljudi kupuju staklo namjesto plastike.

Mene je skrb za okoliš jur svenek jako zanimala.

U mojem slobodnom vrimenu rado štem o svakidanjem žitku onih, ki bez otpadov živu. Sama se trsim, da kupim regionalnu hranu, isto da ne hitim hranu, ka je još dobra.

Najnoviji trend na internetu se zove Zero waste challenge. Ljudi pokušavaju živiti jedan tajedan prez otpadov. Ako moraš ča hititi, se ta otpad stavi u veliko staklo. Na koncu tajedna se pogleda kako uspješan/na si bio/bila.

Pokidob pišem ov članak sam si mislila, da moram i ja to pokušiti. I točno to sam pak i udjelala. Veljek prvi dan sam uptila, da je ideja živiti prez otpadov dost utopična.

Moj pokus je počeo pandiljak jutro s kupovanjem mojega ručenja. Sada, kad sam moralu točno na to paziti, da ništ ne kupim, ča je zamotano u plastik ili papir, uptila sam, kakov teški izazov to je. Svaki ugorak je umotan u plastik. Paprike ili

mrkve moreš samo kupiti u vričica.

Konačno sam našla ugorak, ki nije bio umotan u plastik i kivi, komu očevidno nije potrebna posebna obramba.

Nažalost nisam imala čuda izbora kod šunke i sira. U onoj trgovini nije bilo ni nezamotanoga sira ni nezamotane šunke. Konačno sam se moralu pomiriti s tim, da će mi od sira ostati plastični otpad.

Koncem dana je staklo bilo malo punije.

Kašnje sam bila kupovati potrebna dugovanja za sveučilišće. Iako sam pazila, da kupim sve bez plastika i omota - to nije bilo potpuno moguće. Jur sami računi se broju med otpad.

Tokom tajedna sam se polako naučila, kako i kade najbolje kupujem. U Beču postoji jur nekoliko trgovin, kade se moru kupiti nezamotane namirnice. Najbolje je, ako imaš svenek malu torbu sobom.

Onda si prešporiš sve te plastične i papirne torbice iz trgovin. Na primjer torba HAK-a. Ona me svenek i svakamo sprohadja i me je nekolikokrat spasila. Isto i Benediktova vrića od Dana mladine. Ove vrićice su jako luke i pašu u svaku naprtnjaču i torbu.

Drugu polovicu tajedna sam prebavila u Građištu. Moram reći, da ima seoski žitak za takov način žitka već prednosti.

U vrtu nam raste friško povrće. Pokidob jako rado kuham, si morem sama fantastične jeliše s povrćem iz domaćega vrta načiniti. Sadje nam raste kod staristarjih u vrtu. Tako nisam morala kupiti ni jabuke, ni hruške ni grozje.

Koncem tajedna je moje staklo bilo puno malenkosti, ke su se kroz dane nabrale. Ja moram iskreno reći, da sam imala i trenutke, kade sam potpuno zabila, da načinjam ov eksperiment – tako nisu svi moji otpatki završili u mojojem staklu. Srćna sam, da sam ovo načinila. Mora-

la sam svisnije živiti i svaki svoj čin dobro premisliti. Mislim, da mi je to jako godilo i ja ću na svaki način i nadalje svisno kupovati i tako na okoliš paziti.

Zaključak mojega eksperimenta: Živiti potpuno bez otpatkov nije moguće! Gledati se mora kako manje potrošiti i zaista samo kupiti, ča je potrebno.

Polag ljudi, ki se bavu ovom tematikom i jur duglje živu s manje otpada, je Zero Waste krivi pojam za ov način življjenja. Nažalost se bolji opis još nije našao.

Problem je, da svi mislu da Zero Waste stoji za to, da se uopće ne smi načiniti otpad. Ljudi si onda nekoliko Zero Waste produktov iz interneta naruču i „čemerna“ dugovanja, ka jur imaju doma, hitu ili već ne koristu. A to je nažalost isto krivo.

Važno je, da se ne kupu nova dugovanja, ako imaš jur nešto sličnoga

doma. Koristi ono, ča jur imaš pri ruki! Upotribljavaj dugovanja većkrat – budi kreativan. Pretvorи staro u ča novoga.

Popravi slomljena/razbita dugovanja. Ne hiti veljek plundre ili majice samo kad imaju škulju. Škulje se moru zakrpati ili poštikati – to je opet „in“. Stare majice se moru hasnovati kot krpe. Opcijov je već nek dost!

Naši staristarji moru nam u ovom poslu biti primjeri. Oni ništ nisu hitili, ako nije bilo potrebno. Sve su si sami popravili i sami su si posadili povrće i zasadili stabala.

Dandanás svit se brže kreće. Nigdo nima lazno. Sve se usput djela i svaki je u stresu.

Ja mislim, da je potrebno, da svi kratko postanemo, da stupimo korak nazad, svisno agiramo i si za nas i za ljude oko nas odlaznimo.

Jur onda bi svit potpuno drugačije izgledao.

Vera Buranits

NULA OTPADA – GUIDE MOJA NAJDRAŽA DUGOVANJA

- Staklena/metalna floša, ka se more većkrat koristiti (ne zabititi - svakamo sobom zeti!)
- Slamčice od stakla/čelika (Stahl)
- Staklene posude za južinu, frižider ili ledenicu (moru se jur svagdir kupiti)
- Suknena krpa za posudje
- Putni pribor za jilo (od čelika – lako za oprati)

NAŠA ZEMLJA, NAŠE TLO I PREKRIVANJE TLA

Naša zemlja, naše tlo je toliko za nas: poljoprivredna površina za naše namirnice, za našu hranu. Naše tlo skuplja ugljikov dioksid (CO_2) i je životni prostor za živine, pčele i druge insekte. Naša zemlja skuplja i filtrira našu pitku vodu. Zato bi morali bolje paziti na nju, ili?

Prekrivanje tla - a što to sad neka znači?

Svako prekrivanje površin je prekrivanje plodnoga tla; to znači sve što već nije tako kot je bilo prirodno. Ili je to asfalt, beton ili su to pločice bilo ke vrsti. Prirodna zemlja, ka se pregradjiva, je prekrivana. To su ceste, parkirališća, trotoari, hiže, itd. Na drugoj strani su na primjer sinokoše, gore ali i polja, ka tehnički već nisu prirodna, ne-prekrivane površine.

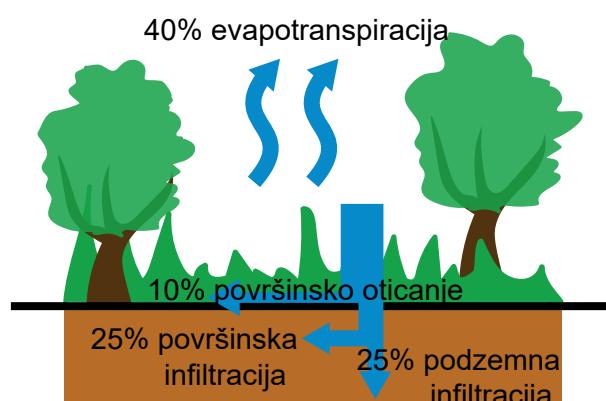
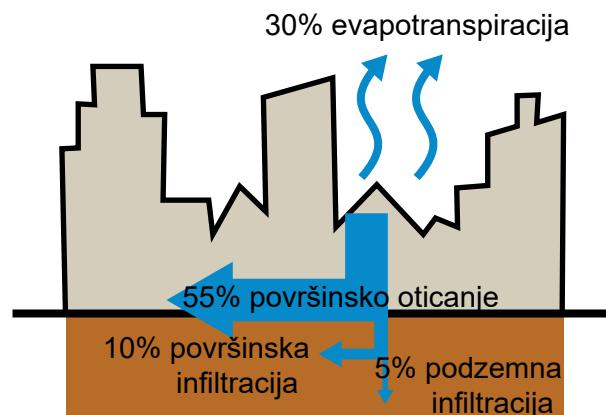
U Europskoj uniji smo mi Austrijanci prvaci u prekrivanju tla. Svaki dan se kod nas zagrada površine u višini od 20 nogometnih igrališć (Salzburger Nachrichten).¹ U Gradišču je situacija najčemernija u cijeloj Austriji; 672m^2 po stanovniku je zazidano. Ako se prispolavlja tomu: prosječno 364m^2 po stanovniku je u Austriji zazidano (VCÖ).²

No pak, zašto bi me vo moralo skrbiti?

U visti se u zadnji ljeti čuda već čuje o prirodnim katastrofama i nevremenima. Svaki istraživač klime veli, da su to i posljedice promjene klime. I u Austriji odnosno u Gradišču nas vrime nije očuvalo. Na primjer ovo ljetno koncem augusta u gornjopoljanskom kotaru, kad je nevreme doneslo čuda godine i tuču. Ili u maju u Matrštofu i u okolici, kad je izvanaredno nevreme prouzrokovalo poplavljene pivnice i veliku škodu žetve. I ja sam jednoč doživio poplavu doma, u Pinkovcu 2009. ljeta.

Poplave na svitu odnosno u Austriji nastaju češće i gorje. Uglavnom zbog promjene klime, ali i zbog prekrivanja tla, ko se ne smi podcijeniti.

Prekrivana tla upijaju malo ili uopće ne moru upijati vlagu. To znači, da voda ne more iscidjati

prispodoba evaporacije u urbanoj (odzgor) i u seoskoj (zdola) okolini

i ostane na površini. Ta voda na površini mora onda otcuriti u kanalizaciju ili u grabe uz ceste. Ako su veće površine prekrivane, dolazi i već vode u kanal. Nevremena su u bliskoj prošlosti nastajala gorja i intenzivnija, tako u kraćem vremenu dođe već godine. Kroz to dostignu kanali maksimum oticanja i ne moru već primiti vodu. Dakle preplavu kanali a poplava je posljedica. U kontrastu s tim more neprekrovano tlo čuda bolje upiti vlagu i ju do odredjene mјere skupljati.

Ima prekrivanje tla uticaj na temperaturu?

Ima. Ki se pitaju zašto je na priliku u gradu vrućije nego u gori, to je zbog takozvane evapotranspiracije. To je kombinacija evaporacije (isparjenje) i transpiracije. Kod evaporacije se ispari vлага na površina a kod transpiracije kroz organizme, u gori na primjer kroz biljke odnosno drvlje. Ova takozvana „evapotranspiracija“ je viša na zasad-

jeni površina, a isparenje hlađi površine i tako i okolicu. Drugi uzrok je, da prekrivane površine jače apsorbiraju toplinu nego zemljišča s vegetacijom na primjer sinokoše ili gore.

Jedna študija sveučilišća ETH-a u Zürichu proruskuje, da će se maksimalna temperatura u Beču do 2050. oko $7,6^\circ\text{C}$ povišiti. Onda će biti u Beču tako vruće kot u Skopju u Sjevernoj Makedoniji, ako se ništ ne čini.

Ke mjere bi bile potrebne?

Zaustaviti prenamjenu poljodeljskih površina u zemljišće za gradnju i tako i zaustaviti raštrkanost naselja, revitalizirati središća sela i stvoriti svist i razložiti funkcije zemlje pomoću informativnih sastankov ili djelaonic za, na primjer, zemaljske organe, općine, ali i za stanovništvo.

Alexander Wukovits

1 <https://www.sn.at/panorama/wissen/bodenverbrauch-in-europa-oesterreich-fuehrt-die-liste-an-39137911>

2 <https://www.vcoe.at/presse/presseaus-sendungen/detail/20181204-bodenverbrauch-verkehrsflaechen>

ŠPARAJ PAPIR!

Istrgni me!

Dijeceza Željezno

Šifra: Greta

7001 Sveti Brig

Spovidam se.

Moji klimatski grihi:

- **Na Dan mladine sam se odvezao dvakrat simo tamo i to sam u autu.***
-

*primjer

RECEPT

Dva luke raspoloviti i u kolobare porizati, onda česan na malo posikati i obadvoje u ulju peć. Uz to leću kuhati.

Dvi žličice kumina, četire žličice curry dodati

luku i česnu, i onda pomiješati – onda s dvimi šalicami vode poljati i skuhati. 4 - 5 krumpire u kocke porizati i isto kuhati. Porizati mrkve na male kusiće i dodati je krumpirom u kipuću

vodu. Sve dobro skuhati. Još jednu šalicu vodu dodati i začiniti s vegetom. Fažone isto staviti u varivo. Na zadnje dodati još leću i po vlašćem okusu još začiniti.

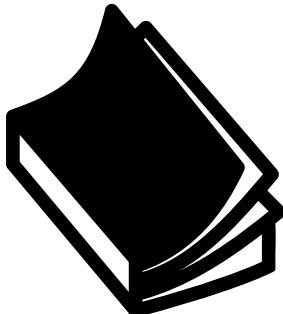

JEDNA URA U LOZI...

Foto: Patrick Bantsich

RJEĆNIK

Emisije CO ₂ – CO ₂ Emissionen
eficijentno, djelotvorno, učinkovito – effizient
ekološki prikladan – umweltfreundlich
iznimke plaćanja poreza – Steuerausnahmen
klimatska pravičnost – Klimagerechtigkeit
klimatska nepravičnost – Klimaungerechtigkeit
klimatski povoljno – klimafreundlich
mjere – Maßnahmen
najmanji skupni nazivnik – kleinster gemeinsamer Nenner
održivo – nachhaltig
olakšanje poreza – Steuererleichterung
PDV (porez na dodanu vrijednost) – Mehrwertsteuer
pinezni poticaj – finanzieller Anreiz
porez – Steuer
porez na gorivo – Treibstoffsteuer/ Mineralölsteuer
pravo – Recht
slobodno od ugljika – kohlenstofffrei
socijalna pravičnost – soziale Gerechtigkeit
socijalna nepravičnost – soziale Ungerechtigkeit
staklenički plini – Treibhausgase
ugljikov oksid – CO ₂ , Kohlendioxyd, Kohlenstoffdioxyd
umiranje vrsti – Artensterben
ustav – Verfassung
ustavno pravo – Verfassungsrecht
klimatske znanosti – Klimawissenschaften
zrakoplovne kompanije – Fluggesellschaften
željeznica – Eisenbahn
pečaćenje tla – Bodenversiegelung
zapečaćeno – versiegelt
površinska infiltracija – bodennahe Infiltration
podzemna infiltracija – tiefe Infiltration
površinsko oticanje – Oberflächenabfluss

HAKOVSKI VEČERI

7.11. ČETVRTAK – BUDUĆNOST HRVATSKIH NOVIN?!

27.11. – SRIJEDA – SPOMENLJETO XXX9

12.12. – ČETVRTAK – GENERALNA SJEDNICA

Budućnost Hrvatskih novin?!

U 110. Ijetu izlaženja Hrvatskih novin se čuda šte o opstanku i financiranju najvažnijih novin gradičanskih Hrvatic i Hrvatov. Tema se diskutira na različni sjednica naših velikih društav i to većinom za zaprtimi vrti. Do javne diskusije do sada još nije došlo. Zato pozivamo na krugli stol, kade kanimo zainteresirane informirati o sadašnjoj situaciji, diskutirati moguće plane i skupa morebit najti ku-tu novu ideju.

7.11. / 20.00

(Do sada potvrđeni diskutanti: Petar Tyran, Stanko Horvat,....)

Spomenljeto/Gedenkjahr XXX9

sudjeluju:

Michael Schreiber, Marco Blascetta, Stefano Blascetta, Christian Benc Brieber, Katarina Kinda, Justin Kodnar, Stefan Pauer, Konstantin Vlasich, Luka Zeichmann, Andreas Karall, Nikola Zeichmann

Po uspješnom nastupu u Kugi u oktobru ćedu aktivisti KUGE predstaviti zanimljive dogodjaje 9ih-ljet prošloga stoljeća - na ozbiljan, skurilan i satiričan način. Povjesničar Michael Schreiber će stručno pratiti ovu predstavu.

Wir sind der Meinung, dass jedes Jahr ein Gedenkjahr sein sollte. Und auch ein Bedenkjahr. Daher werden Kuga-AktivistInnen prägende Ereignisse der 9er-Jahre des letzten Jahrhunderts replizieren. Der junge Historiker Michael Schreiber übernimmt wieder die fachliche Begleitung des Abends, die anderen toben sich aus.

27.11., srijeda. 20.00.

Ulag: dobrovoljni dar.

P.b.b. Nr.: GZ02Z032501M

Erscheinungsort: Beč/Wien

Verlagspostamt: 1040 Beč/Wien

